

Utviklingen i alderspensjon pr. 31. mars 2014

Notatet er skrevet av: Iren Amundsen, Espen Steinung Dahl, Oddbjørn Haga, 14.05.2014.

Utviklingen pr. 31. mars 2014

Ved utgangen av 1. kvartal 2014 er det 810 000 personer som mottar alderspensjon, en økning på 40 600 eller fem prosent fra samme tidspunkt året før. 12 600 av økningen er i aldersgruppa 62-66 år, dvs. at 69 prosent av økningen skjedde blant pensjonister 67 år og over.

73 800 personer i alderen 62-66 år mottar alderspensjon. Det betyr at 1 av 4 personer i befolkningen i denne aldersgruppa er alderspensjonister. Ved første telletidspunkt etter at den nye pensjonsreformen trådte i kraft - 1. kvartal 2011 - var andelen seks prosent.

Selv om antall alderspensjonister øker, ser vi at antall nye alderspensjonister viser en liten nedgang i 1. kvartal 2014 sammenliknet med samme periode i 2013. Nærmere 19 000 personer ble registrert som nye alderspensjonister i løpet av 1. kvartal 2014.

Andelen som velger å ta ut gradert alderspensjon avtar. Mens 18 prosent av alderspensjonistene i alderen 62-66 år mottok gradert pensjon ved utgangen av 1. kvartal 2011, er andelen nå nede i 11 prosent.

Til tross for at de fleste tar ut full alderspensjon, fortsetter mange i arbeid ved siden av pensjonen. 64 prosent av alderspensjonistene under 67 år er nå samtidig registrert i arbeid. Denne andelen har holdt seg stabil de siste årene. Andelen av befolkningen i arbeid i alderen 62-66 år har derimot økt betraktelig fra 2010 (før reformen trådte i kraft) til 2013. Det skyldes trolig i stor grad at pensjonsreformen har gitt bedre insentiver til arbeid. Økningen er særlig markant for årskullet som fylte 62 år i 2011, som var det første årskullet som fullt ut ble omfattet av fleksibiliteten i reformen.

Pensjonsreformen

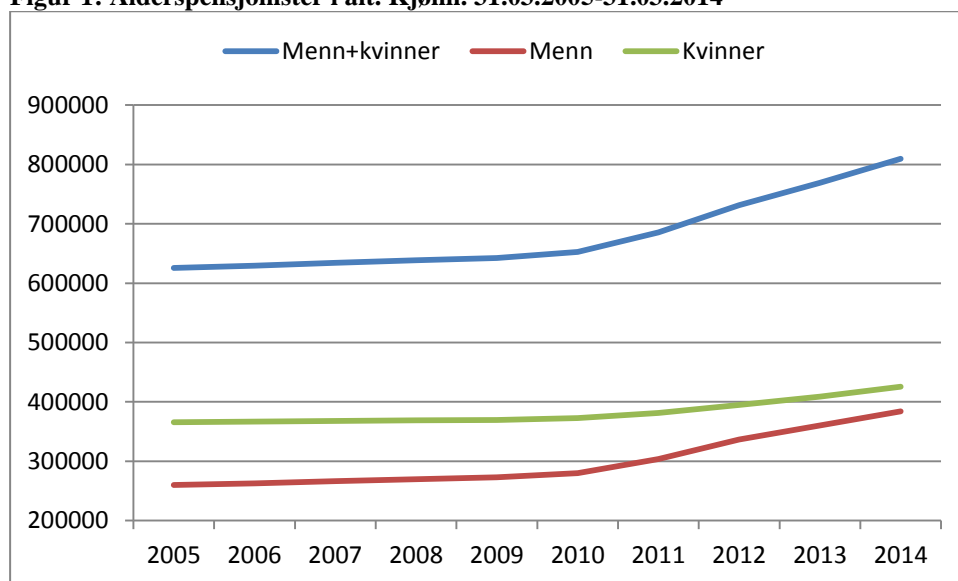
Fra og med 1. januar 2011 trådte det nye regelverket for alderspensjon i kraft. Fra det tidspunktet har mange rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Man kan velge å ta ut hel pensjon eller gradert pensjon; 20, 40, 50, 60, eller 80 prosent. I tillegg er det også mulig å kombinere alderspensjonen med andre ytelser, for eksempel gradert uførepensjon.

Antall alderspensjonister øker, men ...

Antall alderspensjonister økte med 40 600 fra 31. mars 2013 til 31. mars 2014, slik at antall personer som mottar alderspensjon ved utgangen av 1. kvartal 2014 er 809 700. Menn står for 59 prosent av økningen, noe som utgjør 23 800 personer. Selv om andelen menn med alderspensjon er økende, avtar veksten noe sammenliknet med de to foregående årene. Til sammenligning stod menn for 73 prosent av økningen fra 31. mars 2010 til 31. mars 2011. Kvinner har altså en høyere andel av økningen i 2014 sammenliknet med 2011.

Figur 1 viser utviklingen i antall alderspensjonister fra 2005 fram til i dag. Veksten har vært langt kraftigere i årene 2011-2014 enn tidligere i perioden. Dette skyldes pensjonsreformen og at den nedre aldersgrensen for uttak av alderspensjon ble redusert fra 67 til 62 år. Pr. 31. mars 2005 var det 106 000 flere kvinnelige alderspensjonister enn mannlige alderspensjonister. Som figuren viser har forskjellen mellom kjønnene sunket betraktelig etter innføringen av pensjonsreformen, fordi menn oftere enn kvinner tar ut alderspensjon før de fyller 67 år. Pr. 31. mars 2014 er forskjellen drøyt 41 000.

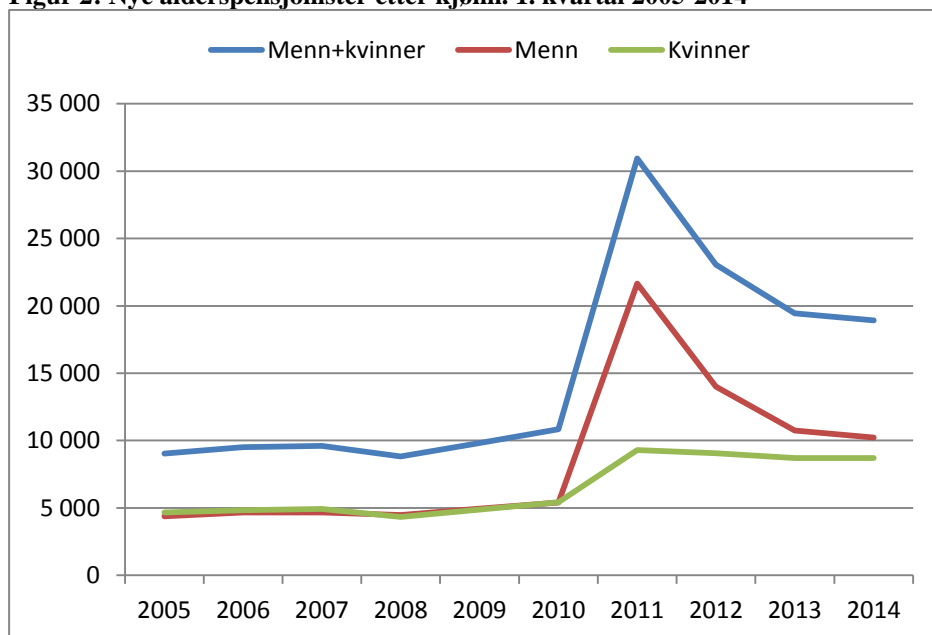
Figur 1: Alderspensjonister i alt. Kjønn. 31.03.2005-31.03.2014

... samtidig er antall nye alderspensjonister stabilt

Antall nye alderspensjonister i 1. kvartal 2014 er 18 900, mens antall nye i 1. kvartal 2013 var 19 400, dvs. en nedgang på 500, eller 2,7 prosent. Den totale nedgangen skyldes færre nye mannlige alderspensjonister i aldersgruppa 62-66 år sammenliknet med de tre foregående årene. For kvinner var antall nye alderspensjonister likt i 1. kvartal 2013 og 2014 (figur 2).

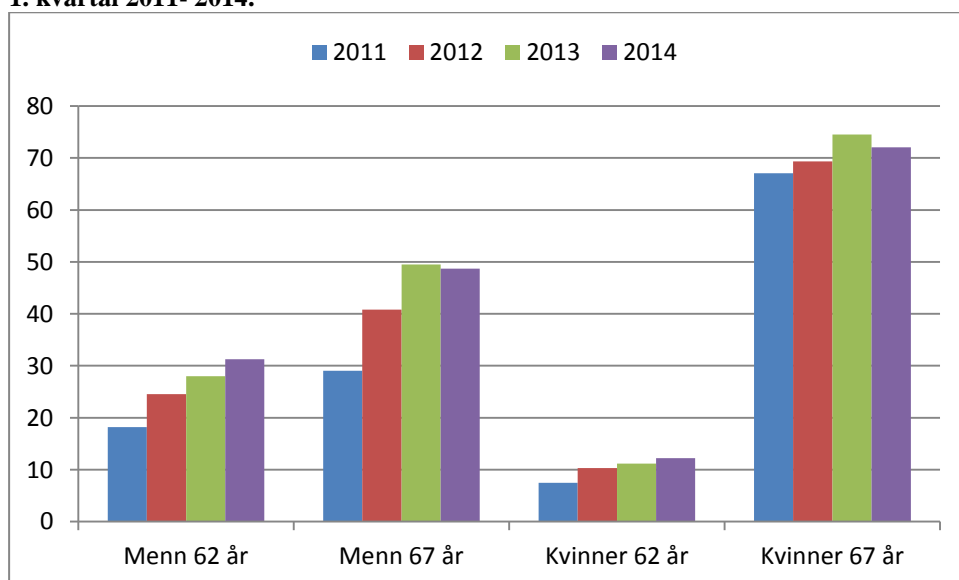
Figur 2: Nye alderspensjonister etter kjønn. 1. kvartal 2005-2014*

*Tall for 2009 er beregnet

Det er særlig mange som tar ut alderspensjon ved fylte 67 eller 62 år. Av de nye alderspensjonistene i 1. kvartal 2014 var andelen som tok ut pensjon ved 67 år og 62 år henholdsvis 49 og 31 prosent for menn. For kvinner var andelene 72 og 12 prosent (figur 3).

Figur 3: Nye alderspensjonister 62 og 67 år etter kjønn. Andel i forhold til alle nye innenfor hvert kjønn. 1. kvartal 2011- 2014.

Blant dem som tar ut alderspensjon fra 67 år er det mange som har overgang fra andre pensjoner som uførepensjon, gjenlevendepensjon eller AFP. I 1. kvartal 2014 var det ca. 5 100 av de nye alderspensjonistene som tok ut fra 67 år som hadde overgang fra uførepensjon, dvs. 27 prosent.

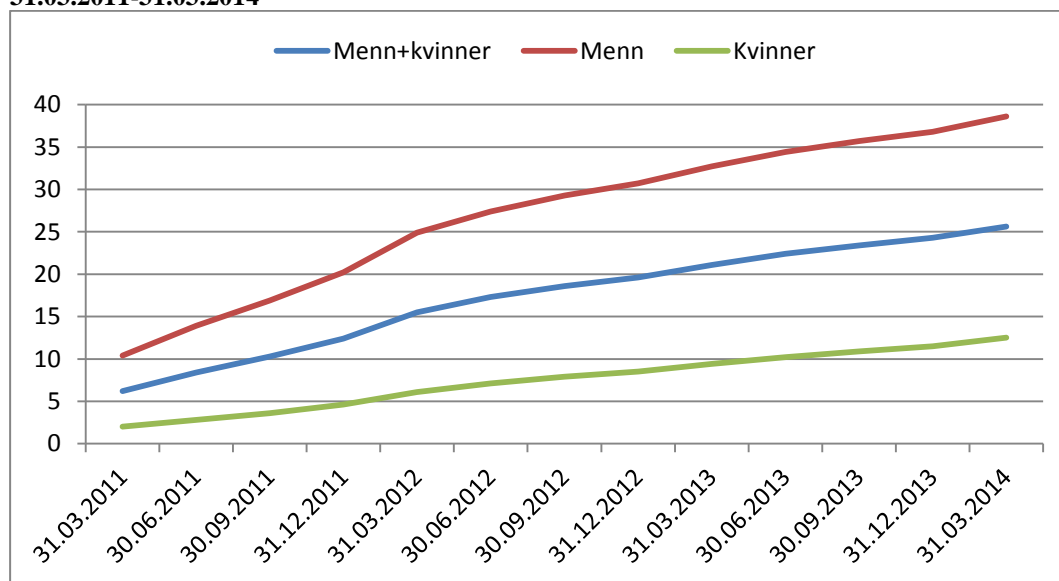
Uttak før fylte 67 år: Flest menn, men kvinneandelen øker

Etter at pensjonsreformen trådte i kraft 1. januar 2011 er det mange som har rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Kvinner har i langt mindre grad enn menn benyttet seg av denne muligheten. Viktige årsaker er at kvinner i mindre grad enn menn oppfyller vilkåret for å ta ut tidlig alderspensjon, og at flere kvinner allerede mottar full uførepensjon eller andre pensjoner. Blant dem som har muligheten til å ta ut tidlig alderspensjon, ser vi allikevel at andelen menn har vært nesten dobbelt så høy som andelen kvinner. En mulig årsak til dette er blant annet at kvinner har lengre forventet levealder enn menn og derfor i større grad er tjent med å utsette uttaket av alderspensjon.

Pr. 31. mars 2014 er det 73 800 alderspensjonister i aldersgruppa 62-66. Dette er en økning på 12 600 fra samme periode i fjor. Menn utgjør 76 prosent av alle i aldersgruppa 62-66 år ved utgangen av 1. kvartal 2014, mot 84 prosent ved utgangen av 1. kvartal 2011.

26 prosent av 62-66-åringene i befolkningen har tatt ut alderspensjon pr. mars 2014. Ved første talletidspunkt etter at den nye pensjonsreformen trådte i kraft (1. kvartal 2011) var andelen seks prosent. Det er store forskjeller på menn og kvinner. 39 prosent av mennene og 13 prosent av kvinnene i befolkningen er alderspensjonister når de er mellom 62 og 66 år (figur 4).

Figur 4: Alderspensjonister 62-66 år etter kjønn. Andel av befolkningen i samme aldersgruppe. 31.03.2011-31.03.2014

Alderspensjonister fordelt på fylke – foreløpige tall

Som følge av en feil i geografifordelingen i NAVs produksjonsrutine for statistikken over alderspensjonister, er det kun utarbeidet foreløpige tall fordelt på fylke, se tabell som viser fylke, kjønn og alder 62-66 år. Disse regionale tallene er satt sammen utenfor vår ordinære

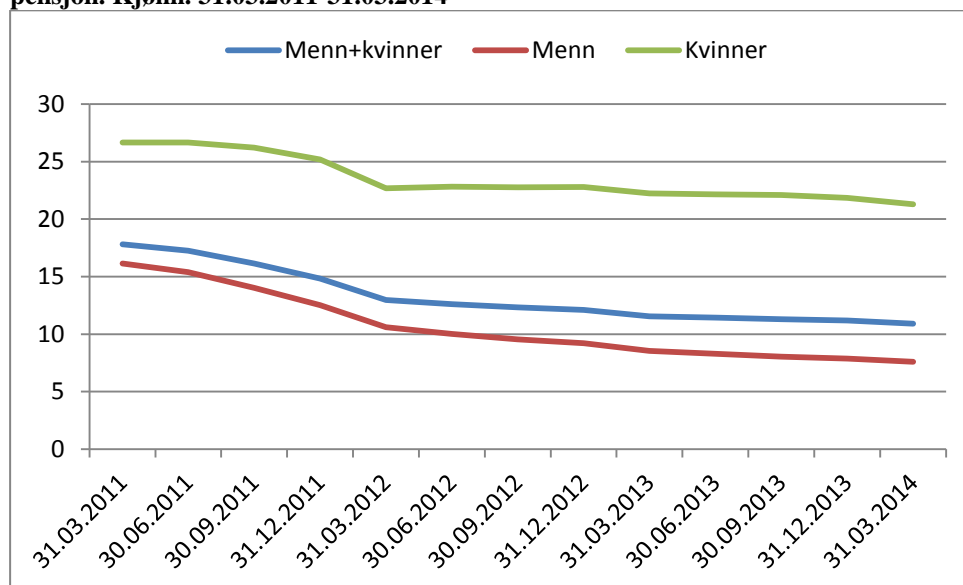
produksjonsrutine. Utviklingen i de ulike fylkene vil ikke bli kommentert før de endelige tallene foreligger.

Gradert pensjon stadig mindre brukt

Av de 260 000 som mottok alderspensjon etter nye regler pr. 31. mars 2014 er det 9 200 som har tatt ut gradert pensjon. Andelen alderspensjonister 62-66 år med gradert pensjon går stadig nedover. Ved utgangen av 1. kvartal 2011 var andelen 18 prosent mot 11 prosent ved utgangen av 1. kvartal 2014. Uttak av gradert pensjon har vært mer populært blant kvinner enn blant menn. 21 prosent av de kvinnelige alderspensjonistene i alderen 62-66 år mottok gradert pensjon ved utgangen av 1. kvartal 2014, mens tilsvarende for menn var åtte prosent.

Som figur 5 viser har både menns og kvinners andel med gradert pensjon gått ned siden den nye pensjonsordningen trådte i kraft 1. januar 2011.

Figur 5: Alderspensjonister 62-66 år etter kjønn. Andel med gradert pensjon i forhold til alle med pensjon. Kjønn. 31.03.2011-31.03.2014

Av dagens alderspensjonister i alderen 62-71 år har 256 000 hatt muligheten til å endre uttaksgrad. Av disse er det 10 700, dvs. 4,2 prosent, som har benyttet seg av denne muligheten siden de ble alderspensjonister første gang. Andelen er 4,6 prosent for menn og 3,7 prosent for kvinner. Som forventet øker andelen som har endret uttaksgrad, med tiden som pensjonist. Det er pensjonister som har hatt vedtak om alderspensjon i mer enn tre år som har størst andel med endret uttaksgrad; hhv. 11,7 prosent av mennene og 8,3 prosent av kvinnene.

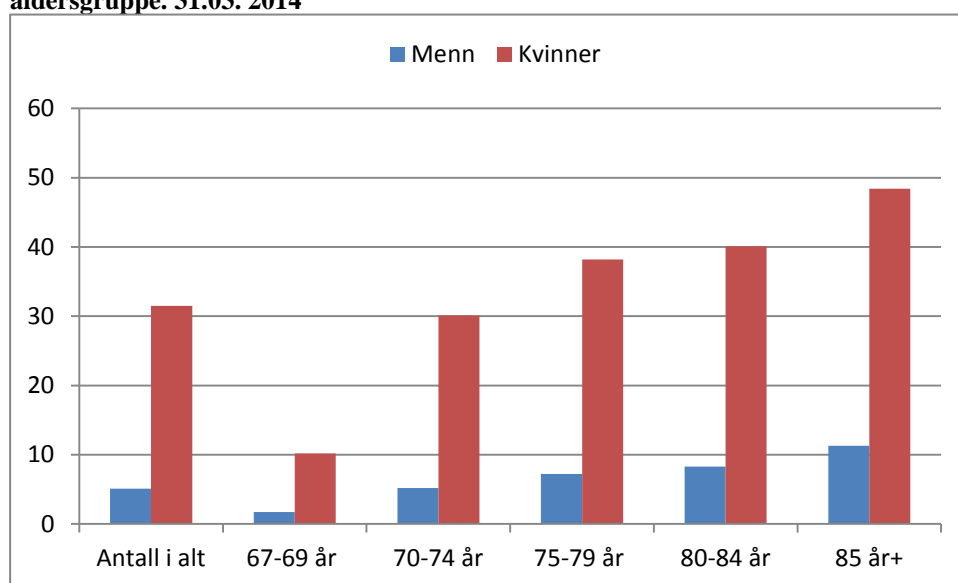
Stadig færre minstepensjonister

Antall alderspensjonister med minstepensjon ved utgangen av 1. kvartal 2014 er 153 500, dvs. en nedgang på 8 200 fra utgangen av 1. kvartal 2013. Andelen i forhold til alle alderspensjonister er 19 prosent ved utgangen av 1. kvartal 2014 mot 32 prosent ved utgangen av 1. kvartal 2005. Andelen kvinner blant minstepensjonistene var 87 prosent både pr. 31. mars 2005 og pr. 31. mars 2014. Andelen kvinnelige minstepensjonister sett i forhold til *alle*

kvinnelige pensjonister viser imidlertid stor nedgang i tiårs-perioden. Ved utgangen av 1. kvartal 2005 var 47 prosent av de kvinnelige alderspensjonistene minstepensjonist mot 32 prosent ved samme tidspunkt i 2014.

Figur 6 viser den store forskjellen i andelen minstepensjonister, både kjønns- og aldersmessig. Vi ser at det ikke er så stor forskjell på de to aldersgruppene 75-79 år og 80-84 år, mens andelen gjør et hopp til den eldste aldersgruppa. Vilåret for uttak av alderspensjon før 67 år er at man har tjent opp en pensjon som overstiger minste pensjonsnivå ved fylte 67 år. Dette er årsaken til at det ikke finnes minstepensjonister blant 62-66-åringene, og aldersgruppa er derfor heller ikke med i figuren.

Figur 6: Minstepensjonister etter kjønn og alder. Andel av alle alderspensjonister i den enkelte aldersgruppe. 31.03. 2014

Kjøpekraften øker blant alderspensjonistene

Pr. 31. mars 2014 er den gjennomsnittlige årlige alderspensjonen 245 200 kroner for menn og 183 900 kroner for kvinner. Kvinnes pensjon utgjør dermed 75 prosent av mennenes. Pr. 31. mars 2005 utgjorde kvinnes pensjon 73 prosent av mennenes pensjon. Den gjennomsnittlige årlige pensjonen (omregnet med konsumprisindeksen) har økt med 30 prosent for mennene og med 34 prosent for kvinnene fra utgangen av 1. kvartal 2005 til utgangen av 1. kvartal 2014. I aldersgruppa 67-69 år har kvinnene økt mest i tiårsperioden med 40 prosent, mot 30 prosent for menn.

Blant alderspensjonister 75 år og over er det menn som har høyest prosentvis vekst. Disse forskjellene kommer av at de nye kvinnelige alderspensjonistene har hatt høyere yrkesdeltakelse enn de eldre, noe som forklarer den høye økningen blant yngre kvinner. Eldre

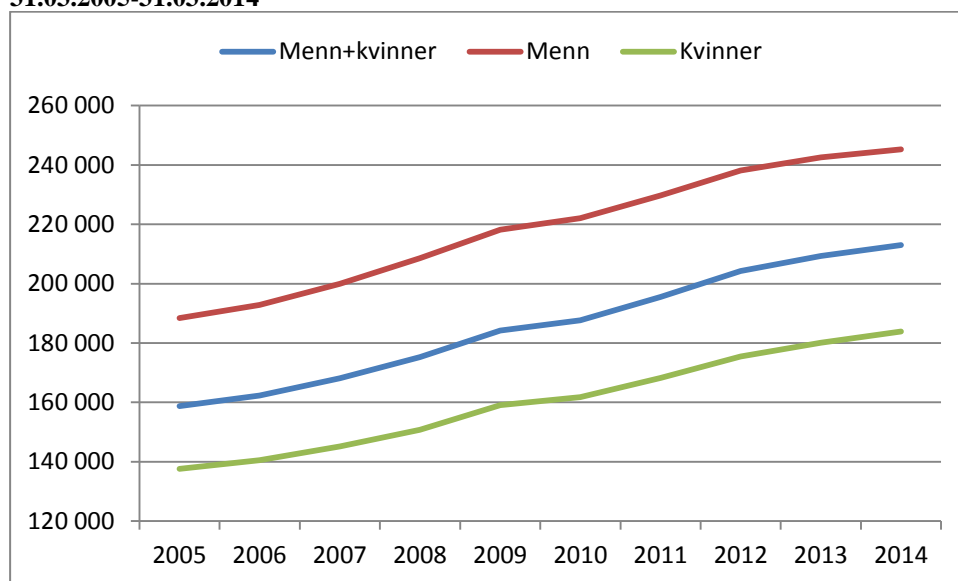
menn har hatt like høy yrkesdeltakelse som yngre, men modningen av pensjonssystemet¹ gjør likevel at menn i høyere aldersgrupper får bedre pensjonsopptjening enn de som var i samme aldersgruppe tidligere.

Det er en mindre økning i gjennomsnittlig pensjonsbeløp de to siste årene sammenliknet med økningen i 2011 og 2012. Dette skyldes pensjonsreformen som ga anledning til å ta ut alderspensjon fra fylte 62 år. Som følge av dette gikk gjennomsnittlig pensjon ned for menn både i aldersgruppa 62-66 år og 67-69 år fra 31. mars 2013 til 31. mars 2014. For aldersgruppa 62-66 år skyldes nedgangen at en større andel hadde tatt ut pensjon ved 62 år, og i aldersgruppa 67-69 år at en større andel av disse hadde tatt ut pensjon før fylte 67 år.

Tallene viser en betydelig vekst i kjøpekraften blant alderspensjonister gjennom hele den siste tiårsperioden. Som del av pensjonsreformen har mange valgt å ta ut alderspensjon før fylte 67 år. De får da lavere årlige pensjonsutbetalinger, men mottar til gjengjeld alderspensjon i flere år. I tillegg har det blitt mulig å ta ut gradert pensjon. Mange av de som har tatt ut alderspensjon tidlig, fortsetter også i fullt arbeid ved siden av pensjonen. Alt dette gjør at tallene i figur 7 trolig vil undervurdere den reelle utviklingen i kjøpekraften blant pensjonister i perioden 2011-2014.

At så mange tar ut alderspensjonen tidlig, vil også føre til svakere vekst i gjennomsnittlig pensjon i årene framover.

Figur 7: Gjennomsnittlig årlig pensjon etter kjønn. Beløp i kroner omregnet med konsumprisindeksen. 31.03.2005-31.03.2014

Både blant menn og kvinner er det aldersgruppa 85 år og over som har lavest pensjon fram til og med 2010. Aldersgruppa 62-66 år, som kom inn da den nye ordningen trådte i kraft fra 1. januar 2011, har lavest pensjon både for menn og kvinner ved utgangen av 1. kvartal i årene

¹ Yngre fødselskull har hatt anledning til å tjene opp pensjonspoeng i flere år, fordi 1967 var første mulige år for pensjonsopptjening. De som er født i 1940 og fylte 67 år i 2007, er de første som har hatt anledning til full opptjening ved fylte 67 år.

etter. Dette skyldes først og fremst de fleksible uttaksreglene for alderspensjon, der pensjonen blir justert for gjenstående levealder på uttakstidspunktet. Tidlig uttak gir derfor lavere årlig pensjon. I tillegg er de fleste med gradert pensjon i aldersgruppa 62-66 år.

Tilleggspensjon

Tilleggspensjon gis til alderspensjonister som har tjent opp pensjonspoeng gjennom å ha vært i arbeid eller hatt andre typer pensjonsopptjening. Andelen med tilleggspensjon har økt fra 91 prosent pr. 31. mars 2005 til 96 prosent pr. 31. mars 2014. Det er særlig blant kvinnene at andelen med tilleggspensjon øker, fordi stadig flere kvinnelige alderspensjonister har vært yrkesaktive. Andelen økte her fra 86 prosent til 93 prosent i den nevnte perioden.

Skjermingstillegg til tidligere uføre

Fra februar 2012 får uføre som har overgang til alderspensjon ved 67 år et skjermingstillegg som del av alderspensjonen. Skjermingstillegget gir en delvis kompensasjon for levealdersjusteringen. Ved utgangen av 1. kvartal 2014 er det 64 700 alderspensjonister som mottar skjermingstillegg, dvs. en andel på åtte prosent i forhold til alle alderspensjonister. Ved utgangen av 1. kvartal 2012 var andelen 3,1 prosent.

Kombinert med uførepensjon

Det er ca. 2 500 personer som har alderspensjon i kombinasjon med gradert uførepensjon pr. 31. mars 2014. Pr 31. mars 2013 var tallet ca. 2 200.

Syssettingen blant eldre²

Etter innføringen av pensjonsreformen kan mange selv velge når de ønsker å ta ut alderspensjon, innenfor aldersintervallet 62–75 år³. Drøyt halvparten av de 62–66-åringene som har mulighet til å ta ut alderspensjon⁴, har valgt å gjøre dette. Figur 8, som angir hvor stor andel av alderspensjonistene som kombinerer pensjon med arbeid, viser at mange i denne aldersgruppen fortsetter i jobb.⁵ 64 prosent av alderspensjonistene mellom 62 og 66 år kombinerer pensjon med fortsatt arbeid. I forkant av uttak av alderspensjon var det 76 prosent av disse som var i arbeid. Dette innebærer at over 80 prosent av de som var i jobb før uttak av alderspensjon, fortsatt er i arbeid.

Kombinasjonen av arbeid og pensjon er i klart mindre grad brukt for de over 67 år, og er jevnt fallende for de under 67 år. Blant de som har fylt 67 år er det blant pensjonistene inkludert de

² Denne statistikken gjelder utgangen av 4. kvartal 2014, mens statistikken om uttak av alderspensjon gjelder for utgangen av 1. kvartal 2014. Dette skyldes at sysselsettingstall ennå ikke er klare for 1. kvartal 2014.

³ De fleksible uttaksreglene medfører at pensjonen øker med uttaksalder, innenfor intervallet fra måneden etter fylte 62 og fram til måneden etter fylte 75 år..

⁴ Uttak før 67 år krever en viss størrelse på opptjeningen.

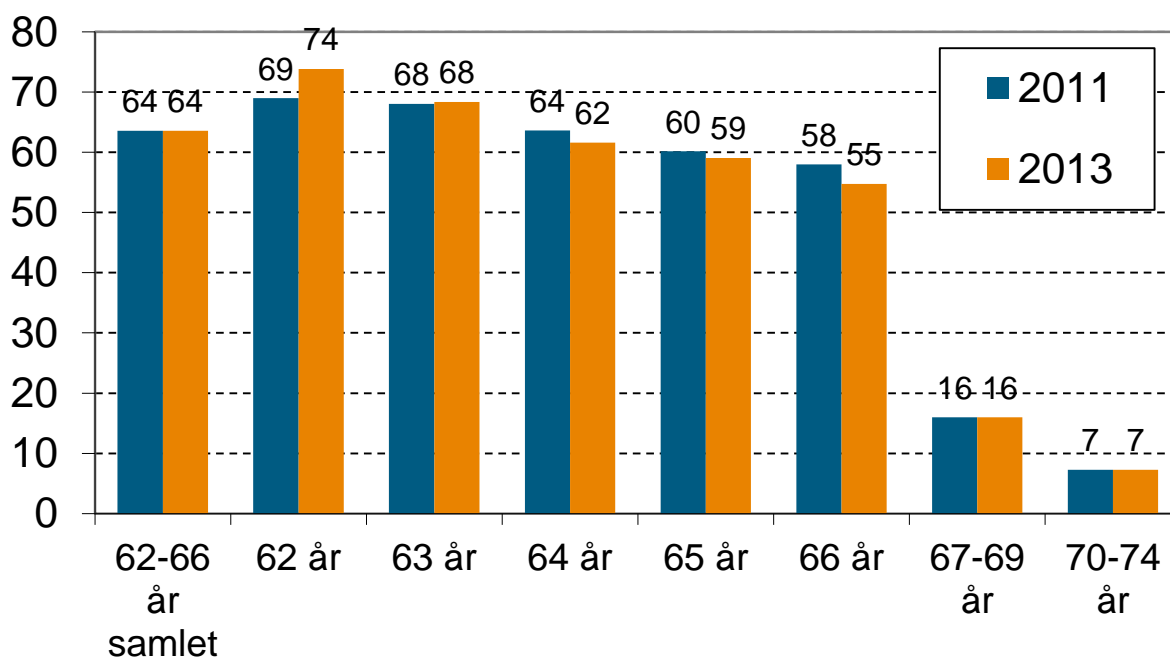
⁵ Vi ser her kun på de som er i et arbeidstakerforhold, dvs. at de er registrert i NAVs arbeidstaker-/arbeidsgiverregister. Total andel som jobber ved siden av pensjonen vil være høyere, siden selvstendig næringsdrivende ikke er inkludert.

som har fått overgang til alderspensjon fra andre pensjonsytelser, slik at aldersgruppene ikke er helt sammenlignbare.

Utviklingen i andelen som jobber ved siden av pensjonen har vært bemerkelsesverdig stabil siden pensjonsreformen trådte i kraft i 2011. For aldersgruppen 62–66 år var det også ved utgangen av 2011 64 prosent som var i arbeid ved siden av pensjonen. Blant 62-åringene er det nå litt flere enn før som jobber ved siden av pensjonen, mens det er litt færre i aldersgruppen 64–66 år. I den siste gruppen vil det nå finnes personer som allerede har mottatt pensjon i noen år, og det er derfor som ventet at litt flere av disse nå har sluttet i arbeid.

Blant alderspensjonistene under 67 år er det 67 prosent av kvinnene som kombinerer pensjonen med arbeid, mot 62 prosent av mennene. Blant alderspensjonistene i alderen 67–69 år er det derimot flest menn som fortsetter i arbeid.

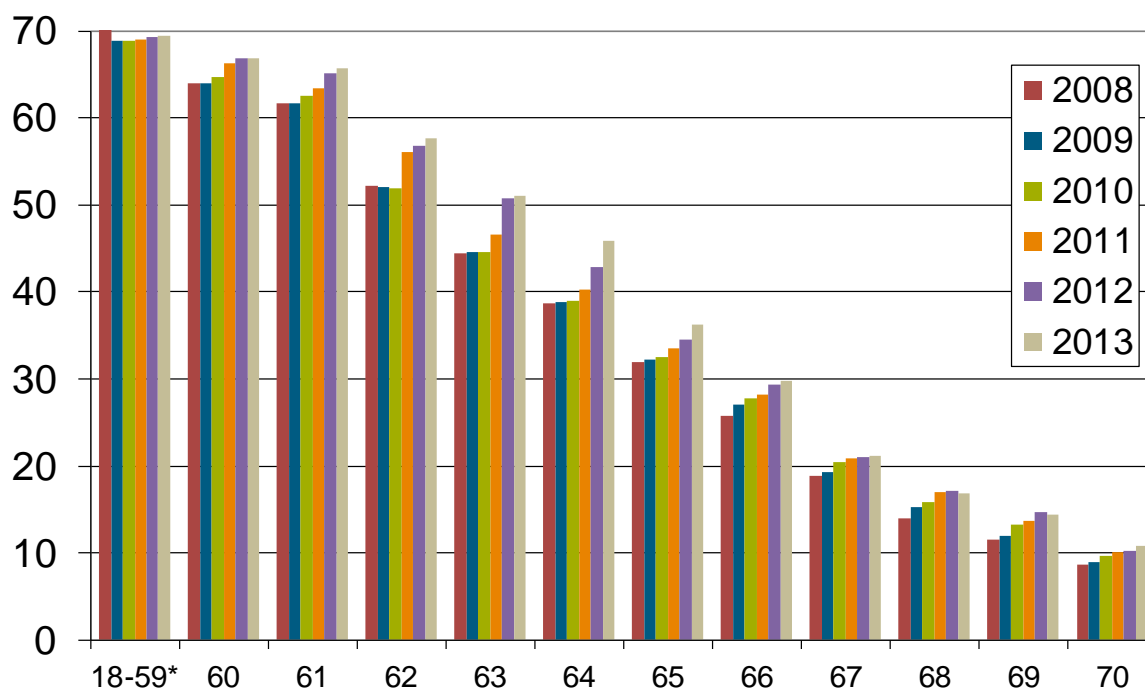
Figur 8. Alderspensjonister 62–74 år, etter alder. Andel som kombinerer pensjon med arbeid. Utgangen av 2011 og 2013.

Mens figur 8 viser at mange av de som har tatt ut alderspensjon fortsetter i jobb, ser vi i figur 9 på utviklingen i sysselsettingen totalt sett ved utgangen av 4. kvartal i 2008–2013. For de under 60 år har andelen sysselsatte vært relativt stabil siden 2008, med enkelte små svingninger som følge av konjunkturedringer. For aldersgruppene 60 år og eldre har sysselsettingen derimot økt år for år. I tillegg til en positiv effekt av pensjonsreformen, ligger det også andre forklaringer bak de økte sysselsettingsandelene for de over 60 år. Blant disse forklaringene kan vi nevne høyere levealder og bedre helsetilstand blant de eldre. Dessuten

har de som nå blir 60 år et høyere utdanningsnivå enn eldre årskull. I tillegg er det en generasjonseffekt blant kvinner, ved at de kvinnene som nå passerer 60 i større grad har vært i arbeid og derfor også arbeider mer etter fylte 60. Dette er en utvikling som sannsynligvis vil fortsette i de kommende årene.

Figur 9. Personer 18–70 år i registrert arbeid. Andel av befolkning i samme aldersgruppe. Utgangen av 2008–2013.

*=Aldersstandardiserte tall.

Vi ser en spesielt stor økning i sysselsettingsandelen for 62-åringene i 2011, og at økningen gradvis har forplantet seg videre til aldersgruppen 63–64 år i 2012 og 2013. Det er dette årskullet som i størst grad har blitt berørt av pensjonsreformen hittil. Denne gruppen har allerede fra 62 år hatt mulighet til å ta ut alderspensjon og samtidig fritt kombinere pensjon og arbeid uten at pensjonen blir avkortet. Også for personer som var 63 år i 2011 ser vi at sysselsettingen økte litt mer enn for øvrige årskull. Blant eldre generasjoner var avtalefestet pensjon (AFP) eneste mulighet til tidligpensjon. AFP hadde imidlertid svake arbeidsinsentiver, ved at pensjonen ble redusert om du hadde årlig arbeidsinntekt over 15 000 kroner. Slik fungerer fortsatt AFP-ordningen i offentlig sektor.

Størst effekt av reformen i private AFP-virksomheter

Som følge av forskjellene mellom sektorer i hvor stor grad det lønner seg å jobbe etter 62 år, finner vi også at sysselsettingen i aldersgruppen 62–66 år har økt mest i de private AFP-virksomhetene. Dette er illustrert i figur 10. Figuren viser hvor stor andel yrkesaktive 61–65-

åringer som slutter i jobb i løpet av kommende ettårsperiode – det vil si når de er i alderen 62–66 år.

Mens 26 prosent i denne aldersgruppen i de private AFP-virksomhetene sluttet i arbeid i perioden 2009–2010, falt andelen til 16 prosent fra 2012–2013. Det er også for denne gruppen at gevinsten ved å fortsette i jobb etter 62 år har økt mest som følge av pensjonsreformen. Andelen som slutter i jobb har sunket også i de øvrige sektorene, men effekten er her klart mindre og kan også skyldes de generelle trendene nevnt tidligere (bedre helse, økt utdanningsnivå m.v.). Dette er i tråd med tidligere funn, Dahl og Lien (2013), der det ble vist at sysselsettingen i aldersgruppen 62–66 år har økt signifikant mer i private AFP-virksomheter enn i øvrige sektorer.

Figur 10. Andel yrkesaktive 61–65-åringer ved utgangen av året som sluttet i registrert arbeid i løpet av det kommende året, etter sektor. Prosent.

